

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 4 maj 1922 kl. 6 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion med förslag till lag om vissa inskränkningar i avseende å tiden för arbetets förläggande i bagerier och konditorier.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 67, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Kinmanson* hemställt, att riksdagen måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g

om vissa inskränkningar i avseende å tiden för arbetets förläggning i bagerier och konditorier.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Arbete för tillverkning till aysalu av bageri- eller konditorivaror må icke bedrivas å sön- eller helgdag eller å tid mellan klockan 8 eftermiddagen och klockan 4 förmiddagen å söckendag. Vad sålunda stadgats äger dock icke tillämpning å sådant arbete för tillverkning av spis- eller knäckebröd, som bedrivs med regelbunden skiftindelning och utan samband med annat bageriarbete.

Om arbete, varom här är sagt, i hotell-, restaurang- eller kaféerörelse eller eljest bedrivs utan samband med bageri- eller konditorirörelse, skall det icke vara underkastat denna lag i vidare mån, än det avser tillverkning av bröd, bakelser eller annat därmed jämförligt bakverk.

2 §.

Utan hinder av vad i 1 § är stadgat må

a) i bageri- eller konditorirörelse arbete för tillverkning av konditorivaror utföras å sön- eller helgdag under högst tre timmar mellan klockan 6 förmiddagen och klockan 6 eftermiddagen;

b) i hotell-, restaurang- eller kafé- eller sådant arbete för tillverkning av bröd, bakelser eller annat därmed jämförligt bakverk, vilket bedrivs utan samband med bageri- eller konditorirörelse, utföras å sön- eller helgdag under tid, som under a) sägs;

c) s. k. anrörning utföras å sön- eller helgdag under högst två timmar mellan klockan 8 förmiddagen och klockan 8 eftermiddagen;

d) uppeldning eller deggörning utföras å söckendag mellan klockan 2 och klockan 4 förmiddagen;

e) uppeldning utföras av annan än bageri- eller konditoriarbetare å tid, då eljest arbete enligt denna lag ej må bedrivas;

f) under natten till söckendag, som närmast föregår två eller flera på varandra följande sön- eller helgdagar, uppeldning eller deggörning utföras jämväl mellan klockan 12 midnatt och klockan 2 förmiddagen och annat arbete mellan klockan 1 och klockan 4 förmiddagen.

3 §.

Därest särskilt förhållande påkallar avvikelse från det i 1 § stadgade förbud, utöver vad enligt 2 § är medgivet, äge vederbörande yrkesinspektör att meddela tillstånd därtill. Sådant tillstånd, vilket skall sökas för varje särskilt tillfälle, må ej avse mer än två dygn i sänder eller för samma arbetsställe meddelas mer än tio gånger under ett och samma kalenderår. Är ytterligare eftergift av särskilt förhållande tillfälligtvis påkallad, må sådan eftergift meddelas av yrkesinspektionens chefsmyndighet.

Är på grund av olyckshändelse eller annan oförutsedd omständighet avvikelse, varom i första stycket sägs, oundgängligen nödvändig, och är ej tid att inhämta tillstånd därtill, må avvikelserna vidtagas utan tillstånd, dock ej för mer än ett dygn i sänder. Om sådan åtgärd och anledningen därtill åligger det företagets innehavare att ofördröjligen göra anmälan till vederbörande yrkesinspektör.

4 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionens befattningshavare; och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912.

Å arbetsställe, där sådant arbete, som avses i 15 § lagen om arbetarskydd, bedrivs på stadigvarande sätt, skall förevarande lag finnas anslagen på lämplig plats.

5 §.

Bedriver innehavare av företag, som i denna lag avses, arbete i strid mot vad i lagen är stadgat, straffes med böter från och med tio till och med ettusen kronor. Har på sådant sätt till arbete med faders eller målsmans vetskap och vilja använts person under aderton år, vare fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse, varom i denna paragraf förmåles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse.

6 §.

Därest innehavare av företag, som i denna lag avses, försummar att fullgöra anmälningsskyldighet, varom stadgas i 3 § andra stycket, eller skyldighet, som är föreskriven i 4 § andra stycket, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

7 §.

Förseelse, som omförmåles i 5 eller 6 §, åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1922. Lagen äger giltighet till och med den 31 december 1923; skolande beträffande sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 5 eller 6 §, vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter sistnämnda dag.

Med ikraftträdande av denna lag upphör lagen den 17 oktober 1919 om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete att gälla, men skola de eftergifter, som med stöd av sistnämnda lag beviljats, fort-

farande äga giltighet, intill dess den för eftergiftens tillgodonjutande bestämda tiden utlupit eller ock eftergiften återkallats av vederbörande myndighet. Beträffande sådan under tiden för den äldre lagens giltighet begången förseelse, som avses i lagens 6 och 7 §§, skall vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter det lagen enligt vad nyss sagt är upphört att äga giltighet.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för motionärens hemställan, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionens innehåll.

Över motionen har utskottet dels i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande av socialstyrelsen och arbetsrådet, dels ock lämnat Stockholms bageriindustrieförening, Sveriges bageriidkareförening och Svenska livsmedelsarbetareförbundet tillfälle att yttra sig. De yttranden, som i anledning härav inkommit från nämnda myndigheter och sammanslutningar, äro såsom bilagor I—V fogade vid detta utlåtande; och hänvisar utskottet till desamma.

Utskottet.

Frågan om lagstadgad reglering av tiden för arbetets förläggning inom bageri- och konditoryrkena hade sedan länge och upprepade gånger varit föremål för framställningar inom riksdagen, innan vid 1915 års riksdag beslut fattades om avlåtande av en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i ämnet. Verkställandet av den av riksdagen sålunda begärda utredningen överlämnades till en början till socialstyrelsen, men blev sedermera den 1 juli 1918 hänskjuten till den s. k. arbetstidskommittén, vilken tillsatts den 15 februari samma år. Den 22 november 1918 avgav kommittén betänkande med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete. På grundval av detta kommittébetänkande avlätts proposition i ämnet till 1919 års lagtima riksdag. Kamrarna fattade emellertid olika beslut i frågan och sammanjämkning emellan de skilda besluten kunde icke åvägbringas. Vid 1919 års urtima riksdag framlades av Kungl. Maj:t ett väsentligen likalydande förslag till lag i ämnet och blev detta då med vissa ändringar bifallet, varefter ännu gällande lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete den 17 oktober 1919 promulgerades.

Lagens huvudstadgande innehåller förbud mot bedrivande av arbete för tillverkning till avsalu av bageri- eller konditorivaror å sön- eller helgdag samt å tid mellan kl. 8 e. m. och kl. 6 f. m. å söckendag. Från det sålunda stadgade förbudet fritages rörelse, som bedrivs utan biträde av annan än make och hemmavarande barn, varförutom från

huvudstadsgandet medgivas vissa andra i lagen närmare angivna undantag; och kan därutöver i särskilt angivna fall dels tillstånd till viss avvikelse från förbudet lämnas av yrkesinspektör, dels ytterligare eftergift meddelas av yrkesinspektionens chefsmyndighet och dels visst medgivande lämnas av arbetsrådet.

Ifrågavarande lag, i det följande benämnd bagerilagen, tillkom så till vida å en för dess genomförande gynnsam tidpunkt, som med anledning av det under kristiden på grund av den då rådande knappa spannmålstillgången meddelade förbudet mot saluhållande av färskt bröd nattarbetet inom bageriyrket före lagens tillkomst väsentligen upphört.

Beträffande den dagliga arbetstidens längd inom bageri- och konditoriyrkena inrymdes ej i bagerilagen några bestämmelser därom, utan reglerades dithörande förhållanden genom den samtidigt tillkomna lagen om arbetstidens begränsning (den s. k. arbetstids- eller åttatimmarslagen), vilken ägde full tillämpning jämväl å ifrågavarande yrken.

Åt såväl bagerilagen som arbetstidslagen gavs en begränsad giltighetstid, i det att de båda antogos att gälla intill 1923 års utgång. Till stöd för nämnda begränsning i fråga om giltighetstiden för den förra lagen angavs särskilt, att det ej vore otroligt, att man om några år kunde hava gjort en del erfarenheter, som kunde bliva av värde vid en revision av lagen.

Medan efter framställning av 1920 års riksdag arbetstidslagen redan underkastats en med ledning av vunnen erfarenhet om dess tillämpning verkställd revision, vilken resulterat i utfärdandet den 22 juni 1921 av en jämväl bageri- och konditoriyrkena omfattande ny lag i ämnet, har åter bagerilagen ej förr än genom nu förevarande motion inom riksdagen blivit föremål för något ändringsförslag. Att, såsom i motionen påyrkas, nu året innan frågan om bagerilagens prolongation får förutsättas skola förekomma till omprövning vidtagna genomgripande ändringar i lagen, anser utskottet böra ske endast under förutsättning, att erfarenheterna från lagens hittillsvarande tillämpning giva sådant stöd för föreslagna ändringar, att underlåtenhet att vidtaga desamma får antagas skola medföra väsentliga olägenheter. I annat fall åter synes med ändringsförslagets prövning lämpligen böra anstå till nästkommande års riksdag, då frågan om prolongation av lagen kan förutsättas komma att föreligga till bedömande.

Efter att hava förutskickat detta uttalande övergår utskottet att yttra sig om de i motionen innefattade särskilda ändringsförslagen.

Frånsett i motionen framställt förslag om ändring av lagens rubrik avser motionen att få förändringar uti lagen vidtagna i trenne hänseenden, nämligen:

- 1) utsträckning av lagens tillämplighetsområde att omfatta jämväl hembagerierna eller sådana bagerier, som bedrivs utan biträde av annan än make och hemmavarande barn;
- 2) tillbakaflyttande med två timmar av vissa begynnelsestider för arbetet vid mjukbrödsbagerier och konditorier; samt
- 3) uteslutande från lagens tillämpning av sådana spis- och knäckebrödsfabriker, som drivas med regelbunden skiftindelning och utan samband med annat bageriarbete.

Vad först beträffar frågan om hembageriernas inordnande under lagen, vill utskottet erinra om att dessa bagerier varken i arbetstidskommitténs betänkande eller i de av Kungl. Maj:t vid 1919 års riksdagar framlagda propositioner i ämnet undantagits från lagens tillämpning. Vid båda riksdagarna framfördes emellertid förslag därom; och vann detta vid den senare riksdagen båda kamrarnas bifall.

Till stöd för hembageriernas undantagande från lagens tillämpning anfördes därvid, bl. a. dels att hembagerirörelsen för dess utövare vore i regel deras enda förvärvskälla och att konkurrensen med de mera yrkesmässigt bedrivna bagerierna nödvändiggjorde för hembageriernas innehavare en sådan undantagsställning, och dels att man genom att begränsa rätten för den enskilde att å förevarande yrkesområde bruka även egen eller familjemedlemmarnas arbetskraft skulle komma att gå längre än vid all övrig samtidigt föreslagen eller förut gällande skyddslagstiftning på arbetstidsbegränsningens område, i det att lagstadgad reglering för hemarbete ej förekomme å något annat yrkesområde.

Såsom huvudsakligt skäl för den av motionären nu påyrkade utsträckningen av lagens tillämplighetsområde att omfatta jämväl hembagerierna har anförts, att dessas redan förut betydliga antal liksom deras omsättning genom den privilegierade undantagsställning, som i fråga om arbetstidens längd och förläggning tillförsäkrats dem, i allt högre grad utökats på bekostnad av yrkesbagerierna och yrkesbageriarbetarna i egentlig mening med därav nödvändigtvis följande fördyring och försämring av brödet.

I de yttranden från sammanslutningar av dels bageriidkare och dels yrkesbageriarbetare, som i anledning av motionen till utskottet avgivits, har, såsom de till utskottets utlåtande fogade bilagorna utvisa, samstämmigt uttalats anslutning till motionärens ändringsförslag i nu förevarande del; och har av socialstyrelsen i enlighet med dess redan under förarbetena till lagen å denna punkt hävdade uppfattning framhållits, att lagstiftningen ej rättvisligen kunde undgå att, oaktat mycket vägande

invändningar från annan synpunkt kunde göras däremot, jämställa alla bageriföretag i fråga om begränsningar av tiden för arbetets förläggande.

För bedömande av förevarande spörsmål synes utskottet vara av bestämmande vikt att genom verkställd undersökning få utrönt, i vad mån efter bagerilagens tillkomst en förskjutning inom bageribranschen skett i riktning mot utökad antal av hembagerier och vidgad omsättning för sådana till förfång för de mera yrkesmässigt bedrivna bagerierna samt i vilken utsträckning hembageriernas innehavare begagna sig av och ur konkurrenssynpunkt anses behöva utnyttja den dem tillkommande rätten att begynda arbetet om morgnarna tidigare än bagerilagen för de där- under inbegripna bagerierna medgiver.

I sistnämnda hänseende förtjänar erinras om en inom statens yrkesinspektion på uppdrag av socialstyrelsen under vintern 1920—1921 verkställd undersökning, avseende att utröna huru småindustrien skulle påverkas, i fall tillämplighetsområdet för lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag skulle, i enlighet med det av den internationella arbetsorganisationens konferens i Washington år 1919 beslutade förslag till konvention angående kvinnors nattarbete, utsträckas att gälla även arbetsställen med ett arbetarantal, ej överstigande tio. Den undersökning, som sålunda verkställdes, har inom bageribranschen omfattat småbagerier till ett antal av 553, belägna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och andra platser inom riket. Av dessa bagerier utgjordes 117 av hembagerier i ovan angivna mening och de övriga av bagerier med högst 8 arbetare, därav 209 med enbart kvinnlig och 193 med enbart manlig samt återstående 34 med både kvinnlig och manlig arbetskraft. De med främmande kvinnlig arbetskraft bedrivna småbagerierna sköttes i regel med biträde av endast 1—3 kvinnliga medhjälpare. I 77 % av sistnämnda bagerier åtnjöt den främmande arbetskraften kost och logi hos rörelsens innehavare, vilket visar, att det övervägande antalet av dessa bagerier drives med tillhjälp av tjänarinnor.

De vid undersökningen lämnade uppgifterna i fråga om tiden för påbörjande om morgnarna av arbetet med deggörning och uppeldning gävo i fråga om hembagerierna stöd för den uppfattningen, att arbetet i dem i stort sett icke började före den för andra bagerier lagstadgade tiden. Emellertid torde härvid böra framhållas, att dessa av hembageriernas innehavare lämnade uppgifter givetvis svårigen kunnat till sin riktighet kontrolleras. Vid de med tillhjälp av främmande kvinnlig arbetskraft bedrivna småbagerierna, vilka bagerier ju stå hembagerierna

nära, var begynnelsestiden om morgnarna för uppeldning och deggörning i det övervägande antalet fall betydligt senare än den i bagerilagen medgivna eller kl. 4, i det att arbetet därmed begynte endast i 9 % före kl. 5, i 14 % kl. 5, i 9 % kl. 5.30, i 42 % kl. 6 och i 26 % senare än kl. 6 f. m. Beträffande åter de med främmande manlig arbetskraft bedrivna småbagerierna utgjorde motsvarande begynnelsestider: i 56 % kl. 4, i 11 % kl. 5, i 18 % kl. 6 och i 15 % senare än kl. 6 f. m.

Av socialstyrelsens i ämnet avgivna utlåtande framgår, att styrelsen har för avsikt att under innevarande år föranstalta om en undersökning rörande bagerilagens verkningar till ledning för statsmakternas bedömning av frågan om lagens eventuella prolongation. Såsom ett väsentligt led i nämnda undersökning synes utskottet böra ingå en utredning rörande hembagerierna i de av utskottet ovan angivna hänseenden.

Beträffande därefter frågan om tillbakaflyttande av tiden för arbetets början i bagerier och konditorier innebär motionärens förslag härutinnan, att en förskjutning i sådant hänseende skulle ske med två timmar, så att det egentliga bageri- och konditoriarbetet under söckendagar skulle få börja i stället för, som nu är fallet, kl. 6 redan kl. 4 f. m. och de nödiga förarbetena med uppeldning och deggörning få i regel begynna i stället för kl. 4 f. m. redan kl. 2 på natten.

Såsom huvudmotiv till de härutinnan föreslagna ändringarna har anförts, att genom desamma skulle förebyggas den oekonomiska driftkoncentration under de första arbetstimmarna å morgnarna, som blivit en följd av bagerilagens nuvarande bestämmelser i denna del. Även om ett förverkligande av detta motionärens ändringsförslag skulle vara ägnat att medföra ett förbilligande och, enligt vad av motionären gjorts gällande, jämväl ett förbättrande av varorna, synes det dock utskottet utslutet att kunna biträda samma förslag, vars genomförande, på sätt av socialstyrelsen med fog framhållits, skulle nära nog vara liktydigt med ett upphävande av lagen. Utskottet förutsätter emellertid, att den av socialstyrelsen tillämnade undersökningen angående lagens verkningar skall komma att lämna nödigt underlag även för bedömandet av frågan, huruvida och i vad mån de i nu förevarande hänseende gällande restriktiva bestämmelserna tilläventyrs kunna i något hänseende tarva jämkning.

De för spis- och knäckebrödsfabrikationen nu gällande bestämmelserna i bagerilagen äro i så måtto mera restriktiva än vad som enligt arbetstidslagen gäller för fabriksmässigt bedriven industri i allmänhet, att vid skiftindelning för förstnämnda fabrikation arbetstiden får fortgå till allenast kl. 10 e. m. — för visst fall till kl. 12 på natten — var-

förutom jämväl raster inräknas i arbetstiden. Erfordras emellertid för ändamålsenlig drift av spis- och knäckebrödstillverkning oundgängligen ytterligare nattarbete, äger enligt 4 § i bagerilagen arbetsrådet att lämna medgivande därtill. Den möjlighet till anordnande av regelbunden skiftindelning dygnet om, som innefattas i sistnämnda bestämmelse, har dock, enligt vad arbetsrådets utlåtande giver vid handen, hittills kommit i tillämpning blott i fråga om två brödfabriker.

Såsom grund för yrkandet om uteslutande från bagerilagens tillämplighetsområde av sådana spis- och knäckebrödsfabriker, som drivas med regelbunden skiftindelning och utan samband med annat bageriarbete, har av motionären anförts, att arbetet med ifrågavarande fabrikation vore till driftsättet fullt jämställt med vilken annan fabriksmässigt bedriven verksamhet som helst, och att fördenskull någon särställning för nämnda fabrikation i jämförelse med annan industri i nu förevarande hänseende icke låte sig försvara. Till den av motionären sålunda hävdade uppfattningen uttalades redan under förarbetena till lagen ävensom vid dennas tillkomst anslutning från åtskilliga håll.

Att arbetstiden för tillverkning av spis- och knäckebröd kom att regleras genom särskilda bestämmelser i bagerilagen hade säkerligen till någon del samband med det förhållandet, att vid ifrågavarande fabrikation till övervägande del användes kvinnlig arbetskraft, och att enligt lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag kvinnor beträffande företag med mer än tio arbetare icke få användas till arbete mellan kl. 10 på aftonen och 5 på morgonen.

Medan i de yttranden, som till utskottet avgivits från sammanslutningar av bageriidkare, uttalats full anslutning till motionärens ändringsförslag i nu förevarande del, har åter svenska livsmedelsarbetarförbundet i sitt yttrande, utan att i princip taga avstånd från förslaget, anmärkt, att brödfabrikerna för närvarande låge inne med så stora lager av färdigt bröd, att arbetsstyrkan vid fabrikerna till följd därav under den senare tiden minskats högst väsentligt, att vid en del av fabrikerna arbetet påginge med sålunda reducerat arbetarantal endast tre à fyra dagar i veckan, medan åter andra fabriker sedan en längre tid tillbaka voro helt och hållet nedlagda, samt att vid sålunda angivna förhållanden en omläggning nu av arbetstiden vid ovannämnda slag av fabriker till skiftindelning dygnet om skulle komma att medföra en betydande ökning av de arbetslösas antal.

Socialstyrelsen har i sitt till utskottet avgivna utlåtande förklarat sig i princip benägen att godtaga motionärens framställning i föreva-

rande del, men till förebyggande av att i fabriker med kvinnlig personal nattarbetet komme att uppdragas åt ett lag manliga arbetare, vilka sålunda skulle få gå i nära nog ständigt nattarbete, förordad, att ifrågasatt arbete vid spis- och knäckebrödsfabriker under de i bagerilagens huvudbestämmelse förbjudna tider av dygnet alltjämt borde göras beroende av arbetsrådets prövning av förhållandena i varje särskilt fall. Enahanda uppfattning har ock uttalats av arbetsrådets flertal, som i likhet med socialstyrelsen samtidigt ifrågasatt att genom uteslutande av ordet »oundgängligen» i 4 § av lagen borde möjliggöras en utsträckning av arbetsrådets dispensrätt i fråga om skiftindelning att gälla samtliga fall, i vilka en dylik eftergift erfordrades för ändamålsenlig drift vid tillverkningen.

För bedömande av nu förevarande spörsmål vore det givetvis av ej ringa vikt att känna omfattningen av spis- och knäckebrödsfabrikationen inom landet samt särskilt de nu rådande driftförhållandena vid dylika fabriker.

Vid en av statens yrkesinspektion under hösten 1920 verkställd undersökning av förhållandena vid ifrågavarande fabriker utröntes, att 25 av desamma voro förbundna med mjukbrödstillverkning, samt att av övriga 49 sådana fabriker arbetade 11 (med ett arbetarantal av 128) med enbart manlig arbetskraft och 9 (med ett arbetarantal av 160) med enbart kvinnlig arbetskraft, medan de återstående 29 hade både manlig och kvinnlig arbetskraft (respektive 309 och 920). Vid förenämnda 49 fabriker ställde sig driftförhållandena sålunda, att det arbetades:

vid fabrikerna med enbart manlig arbetskraft å 5 platser i ett skift och å övriga 6 platser i två skift;

vid fabrikerna med enbart kvinnlig arbetskraft å 6 platser i ett skift och å 3 platser i två skift; samt

vid fabrikerna med både manlig och kvinnlig arbetskraft å 9 platser (med ett arbetarantal av 64 män och 157 kvinnor) i ett skift, å 18 platser (med ett arbetarantal av 100 män och 553 kvinnor) i två skift och å 2 platser (med ett arbetarantal av 145 män och 210 kvinnor) — beträffande vilka dispens av arbetsrådet meddelats — i tre skift.

Av dessa sifferuppgifter framgår bland annat, att vid ett betydligt antal fabriker tvåskiftindelning, ehuru av lagen utan särskilt tillstånd medgiven, ej kommit till användning.

I vad mån efter förenämnda undersöknings verkställande någon mera nämnvärd förskjutning skett beträffande driftförhållandena vid landets spis- och knäckebrödsfabriker har utskottet ej haft tillfälle att närmare utröna.

Utskottet delar på de av socialstyrelsen och arbetsrådets flertal anförda grunder den av dem uttalade uppfattningen, att ifrågasatt arbete vid spis- och knäckebrödsfabriker under de i bagerilagens huvudbestämelse förbjudna tider av dygnet alltjämt bör göras beroende av arbetsrådets prövning av förhållandena i varje särskilt fall. Och ehuru utskottet ävenledes anser fog förefinnas för den meningen, att arbetsrådets dispensrätt i detta hänseende provisoriskt utsträcktes i den omfattning, som av nämnda styrelse och arbetsrådets flertal angivits, synes dock utskottet, med hänsyn till vad som blivit känt angående åtskilliga under den senare tiden vidtagna inskränkningar i driften vid ifrågavarande slag av fabriker ävensom med hänsyn bl. a. till en driftomläggningsmenliga inverkan å förhållandena på arbetsmarknaden inom branschen, att med genomförande av ändring i hithörande del av lagen utan väsentlig olägenhet kan anstå, tills frågan om lagens förnyande under nästkommande år föreligger till omprövning.

Ehuru utskottet vidare, i likhet med socialstyrelsen, anser lagens nuvarande rubrik icke giva ett fullt tillfredsställande uttryck för lagens innehåll, finner utskottet dock frågan därom ej lämpligen böra upptagas till omprövning förrän i samband med ett blivande ståndpunktstagande till spörsmålet om lagens förnyande.

Slutligen anser utskottet sig böra framhålla, att därest det efter slutförandet av den av utskottet förutsatta undersökningen angående lagens verkningar skulle befinnas, att trängande skäl föreligga till ändring av lagen i något av de uti motionen berörda hänseendena, möjlighet alltid förefinnes att i samband med prövning under nästa år av frågan om lagens förnyande låta ikraftträdandet av samma ändring inträda före utgången av den för lagen gällande giltighetstiden.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 maj 1922.

På andra lagutskottets vägnar:

BROR PETRÉN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Bror Petré*n, greve *Spens*, *Sigfrid Hansson** och *Thorberg**, fröken *Hesselgren* samt herrar *Franzén* och *Lundell*;

från andra kammaren: herrar *Öberg*, *Hagman*, *Karlsson* i Gasabäck, *Magnusson* i Skövde, *Johanson* i Stockholm*, *Nilsson* i Vibberbo, *Holmström* i Stockholm* och *Johansson* i Sollefteå.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga I.

Kungl. Socialstyrelsen.

Till Riksdagens Andra Lagutskott.

Genom remiss den 27 nästlidne januari har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att till Eder avgiva yttrande över en av herr Kinmanson i andra kammaren väckt motion, nr 67, med förslag till lag om vissa inskränkningar i avseende å tiden för arbetets förläggning i bagerier och konditorier. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Såsom av motionären framhållits, är lagen den 17 oktober 1919 om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete (bagerilagen) av provisorisk karaktär, i det dess giltighet skall upphöra med den 31 december 1923. Avsett har sålunda varit, att det skulle ankomma på nästkommande års riksdag att pröva, huruvida och i vilken gestaltning ej blott den s. k. åttatimmarslagen utan även bagerilagen fortfarande skulle äga tillämpning. Till förberedande av detta avgörande har styrelsen i vad åttatimmarslagen angår, redan, i enlighet med beslut av 1921 års riksdag, påbörjat utredning om lagens verkningar, och har det varit styrelsens avsikt att jämväl med hänsyn till bagerilagen få till stånd något material, som kunde tjäna till ledning vid statsmakternas bedömande av frågan. Styrelsen är emellertid icke ännu i besittning av något dylikt material — något avsevärt sådant har ej heller förebragts av motionären — och finner sig styrelsen med hänsyn därtill ej kunna bedöma motionärens förslag från annat än mer principiella synpunkter.

De förändringar i den gällande bagerilagen, som motionären föreslår, avse väsentligen 1) utsträckning av lagens tillämpning till att omfatta jämväl hembagerierna, 2) uteslutande från lagens tillämpning av spis- och knäckebrödsfabrikerna samt 3) tillbakaflyttning med två timmar av vissa mer betydande begynnelsetider.

Vad först angår frågan om utsträckning av lagens tillämpning till att omfatta jämväl hembagerier eller, såsom lagen uttrycker sig, rörelser som bedrivs utan biträde av annan än make och hemmavarande barn, har styrelsen ej haft anledning att ändra mening, sedan styrelsen uttalade sig därom i sitt utlåtande över arbetstidskommitténs betänkande med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete. Styrelsen anser sålunda fortfarande, i likhet med bl. a. arbetstidskommittén, sociala rådets första sektion samt andra särskilda utskottet vid 1919 års lagtima och urtima riksdagar, att lagstiftningen ej rättvisligen kan undgå att, oaktat mycket vägande invändningar från annan synpunkt kunna göras däremot, jämställa alla bageriföretag ifråga om begränsningar av tiden för arbetets förläggande. I enlighet härmed har styrelsen ej något att erinra mot motionärens förslag att ur lagens 1 § första stycke utesluta meningen »vad sålunda stadgats äger dock icke tillämpning å rörelse, som bedrivs utan biträde av annan än make och hemmavarande barn».

Beträffande sedan förslaget om uteslutande från lagens tillämpning av »sådant arbete för tillverkning av spis- och knäckebröd, som bedrivs med regelbunden skiftindelning och utan samband med annat bageriarbete», mötte det under de förberedande arbetena för lagen å åtskilliga håll betänkligheter att

ifråga om reglering av arbetstidens förläggning jämställa dylikt arbete med det egentliga bageriarbetet. När arbetstidskommittén, ehuru icke utan tvekan, inbegrep spis- och knäckebrödstillverkningen under lagen, kunde den likväl till försvar härför med visst skäl åberopa, att den av sitt uppdrag att döma hade anledning antaga, att en mer allmängiltig lagstiftning mot nattarbete snart skulle komma till stånd. Då så emellertid icke skett och väl ej heller lär kunna förväntas komma att ske under den närmare framtiden, måste berörda jämställdhet numera vara ägnad att framkalla ännu större betänkligheter.

Ehuru styrelsen sålunda i princip är benägen att i förevarande avseende gå motionären till mötes, kan den likväl icke biträda hans förslag att från lagens tillämpning avskilja all tillverkning av spis- och knäckebröd, som bedrives med regelbunden skiftindelning och utan samband med annat bageriarbete. I här avsedda företag lär i övervägande mån användas kvinnlig personal. Då denna personal genom lagen den 20 november 1909 angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag är förhindrad att delta i arbetet mellan kl. 10 e. m. och 5 f. m., torde det, såsom också erfarenheten lär bekräftat, kunna befaras, att nattarbetet uppdrages åt ett lag manliga arbetare, vilka sålunda få gå i nära nog ständigt nattarbete, d. v. s. här uppkommer just det missförhållande, som bagerilagen har till ändamål och undanröja. Styrelsen anser sig med hänsyn därtill nödgad avstyrka ett helt frigivande av ifrågavarande tillverkning och förorda, att detsamma göres beroende av prövning av förhållandena i varje särskilt fall. Enklast synes man efter nu antydda riktlinjer kunna gå motionären till mötes genom att i lagens 4 § andra stycket utesluta ordet »oundgängligen». För att emellertid tydliggöra arbetsrådets rätt och plikt att vid beviljandet av här åsyftade eftergifter beakta kravet på en tillfredsställande fördelning av nattarbetet, torde det möjligen därjämte vara lämpligt, att före ordet »lämna» i sista satsen infoga »där nattarbetets anordning kan anses tillfredsställande» eller annan därmed till innebörden likartad betingelse.

Ifråga om den tredje av motionären påyrkade förändringen, tillbakaflyttandet av vissa begynnelsestider, anser sig styrelsen böra avstyrka de föreslagna ändringarna. Ett förverkligande av dessa ändringsförslag skulle nämligen faktiskt vara nära nog liktydigt med lagens upphävande, och styrelsen är, såvitt styrelsen utan närmare utredning kan bedöma, av den åsikten, att en dylik åtgärd icke kan anses berättigad med hänsyn till de olägenheter, som lagens tillämpning möjligen medfört. Avsaknaden av det färska brödet vid första frukosten för en del av allmänheten har väl aldrig kunnat anses såsom något allvarligare missförhållande och lär numera, sedan allmänheten vant sig därvid, knappast giva anledning till några egentliga klagomål. Med hänsyn till den av motionären frambädda, oekonomiska driftkoncentreringen på morgnarna må anmärkas, att densamma antagligen i viss mån torde vara framkallad av konkurrensen med hembagerierna, som ju f. n. få börja arbetet hur tidigt de vilja. Godtages den av motionären påyrkade och av styrelsen ovan förordade ändringen, varigenom hembagerierna skulle inbegripas under lagen, skulle nu ifrågavarande missförhållande antagligen i avsevärd mån undanröjas.

Slutligen har styrelsen icke kunnat underlåta att uppmärksamma motionärens förslag till ändring av lagens rubrik. Ehuru den nuvarande rubriken måhända icke är fullt tillfredsställande, synes det, särskilt om motionens resultat kommer att inskränka sig till ett fåtal ändringar, knappast vara skäl att företaga någon ändring av rubriken. Därjämte må beträffande den av motionären före-

slagna formuleringen av rubriken anmärkas, att uttrycket »arbetets förläggning i bagerier och konditorier» ej riktigt väl motsvarar lagens innehåll, enär lagen, även med de i motionen föreslagna ändringarna, äsyftar tillverkning av bageri- och konditorivaror ej endast i bagerier och konditorier utan jämväl å andra arbetsställen, t. ex. hotell och restauranger. Skulle emellertid lagens rubrik finnas kräva korrigeri, synes följande avfattning möjligen kunna förordas: Lag om vissa begränsningar av tiden för bageri- och konditoriarbetets förläggning.

Stockholm den 8 februari 1922.

GUNNAR HUSS.

A. MOLIN.

Bilaga II.

Till Riksdagens Andra Lagutskott.

På framställning av riksdagens andra lagutskott har Kungl. Maj:t genom beslut den 27 januari 1922 anbefallt arbetsrådet att avgiva och till utskottet överlämna yttrande över en av herr Kinmanson i andra kammaren väckt motion, nr 67, med förslag till lag om vissa inskränkningar i avseende å tiden för arbetets förläggning i bagerier och konditorier. Till efterkommande härav får arbetsrådet anföra följande.

Förevarande motion avser ändring i lagen om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete den 17 oktober 1919. Arbetsrådets befattning med tillämpningen av nämnda lag är begränsad till två uppgifter, nämligen dels till att i vissa fall medgiva anstånd med lagens tillämpning, dels ock till att lämna medgivande till ökat nattarbete i sådana spis- och knäckebrödsfabriker, vareft arbetet bedrivs i skift. Då den förstnämnda uppgiften varit av ringa omfattning och betydelse, är arbetsrådets erfarenhet av ifrågavarande lags tillämpning och verkningar praktiskt sett begränsad till förhållandena vid de skiftgående spis- och knäckebrödsfabrikerna. Med hänsyn härtill finner sig arbetsrådet böra i sitt yttrande över motionen inskränka sig till att behandla allenast den punkt i motionen, som avser arbetet i nu ifrågavarande fabriker.

I 3 § av nu gällande lag stadgas, att arbete för tillverkning av spis- eller knäckebröd må, där arbetet är indelat i skift på sådant sätt, att arbetstiden, raster inbegripna, ej för något arbetslag överstiger 8 timmar om dygnet, å söcken- dag fortgå — utöver den i lagens huvudstadgande angivna tiden mellan klockan 6 förmiddagen och klockan 8 eftermiddagen — jämväl mellan klockan 8 och klockan 10 eftermiddagen ävensom, i den mån så kräves för det tillverkade brödets torkning, mellan klockan 10 eftermiddagen och klockan 12 midnatt. Erfordras för ändamålsenlig drift av tillverkning, som i 3 § avses, oundgängligen ytterligare nattarbete, äger arbetsrådet enligt bestämmelserna i 4 § andra stycket av lagen lämna medgivande därtill. Därjämte kunna tillfälliga eftergifter från lagens bestämmelser meddelas av vederbörande yrkesinspektör och av yrkesinspektionens chefsmyndighet.

Motionären har nu, på anförda skäl, föreslagit, att sådant arbete för tillverkning av spis- eller knäckebröd, som bedrivs med regelbunden skiftindelning

och utan samband med annat bageriarbete, skall uteslutas från det allmänna förbudet mot nattarbete.

Redan arbetstidskommittén var vid utarbetandet av förslaget till förevarande lag tveksam angående lämpligheten av att genom särskilda bestämmelser reglera arbetstiden för tillverkningen av spis- och knäckebröd, vilken, åtminstone då den bedres såsom specialproduktion i fristående brödfabriker, till sitt driftsätt föga påminde om den egentliga bagerihanteringen utan kunde jämföras med vilken annan fabriksmässigt bedriven industriell verksamhet som helst. Liknande synpunkter framfördes sedermera vid flera tillfällen under lagförslagets behandling. Å andra sidan erinrades därvid också om den särställning i förhållande till övrig skiftindustri, som spis- och knäckebrödsfabrikerna intoge med hänsyn därtill, att de till övervägande del använde kvinnlig arbetskraft. Då i företaget med mer än 10 arbetare kvinnor icke få användas till arbete mellan klockan 10 eftermiddagen och klockan 5 förmiddagen, hade nämligen i spis- och knäckebrödsfabrikerna en sådan anordning vunnit vidsträckt tillämpning, att de manliga arbetarna vecka efter vecka i ständig följd använts till fullgörande av nattskift, medan däremot arbetarna inom skiftindustrien i övrigt i regel icke hade nattarbete oftare än var tredje vecka och dessemellan under två veckor arbetade på dagskift.

Innan arbetsrådet övergår till att angiva sin ståndpunkt till motionärens förevarande förslag, torde en redogörelse böra lämnas för arbetsrådets handläggning av hithörande ärenden.

Till arbetsrådet hava hittills inkommit åtta ansökningar från spisbrödsfabriker om permanent tillstånd till ökat nattarbete. Av dessa fabriker hava fyra begärt tillstånd att bedriva arbetet dygnet runt med tre åttatimmarsskift, sålunda med nattarbete mellan klockan 10 eftermiddagen och klockan 6 förmiddagen utöver vad i lagen medgives. Två av ifrågavarande fabriker, vid vilka arbetet, enligt verkställd utredning, av tekniska skäl — på grund av användningen av på visst sätt konstruerade uppslagsmaskiner — måste fortgå kontinuerligt, hava av arbetsrådet med stöd av 4 § andra stycket av lagen medgivits tillstånd att bedriva dylikt nattarbete. Härvid har som villkor föreskrivits, i ena fallet att en och samma arbetare icke finge användas till nattarbete oftare än var tredje vecka, i andra fallet att halva antalet arbetare finge användas till nattarbete högst varannan vecka och de återstående högst var tredje vecka. De båda övriga ansökningarna hava däremot avslagits av arbetsrådet, sedan en verkställd utredning givit vid handen, att den begärda eftergiften visserligen vore påkallad, främst av ekonomiska skäl, men likväl icke kunde anses oundgängligen erforderlig för en ändamålsenlig drift.

Framställningar om tillstånd att vid drift på allenast två skift bedriva nattarbete hava inkommit från fyra spisbrödsfabriker, av vilka dock endast två fullföljt sin ansökning. Dessa hava av arbetsrådet medgivits tillstånd att bedriva nattarbete mellan klockan 5 och klockan 6 förmiddagen, varvid i det ena fallet föreskrivits, att en och samma arbetare icke finge användas till dylikt nattarbete oftare än var fjärde vecka.

Den erfarenhet, som hittills vunnits beträffande användandet av manlig och kvinnlig arbetskraft i spis- och knäckebrödsfabrikerna, synes icke vara ägnad att häva de betänkligheter mot ett undantagande av nämnda fabriker från lagens tillämpning, som, enligt vad ovan anförts, blivit framställda under förarbetena till lagen. Arbetsrådet finner sig därför böra förorda, att den nuvarande bestämmelsen, enligt vilken rätt till nattarbete är beroende på tillstånd i varje särskilt

fall, fortfarande bibehålles. Endast på detta sätt synes det rådet bliva möjligt att — på sätt som framgår av ovanstående redogörelse för arbetsrådets hittillsvarande lagtillämpning — förbinda rätten till nattarbete med betryggande och för det enskilda fallet anpassade villkor till förebyggande av missbruk.

Å andra sidan finner arbetsrådet emellertid i likhet med motionären, att den genom stadgandet i 4 § andra stycket av lagen medgivna möjligheten till eftergift icke är ägnad att i erforderlig mån tillgodose spis- och knäckebrödsfabrikernas behov av nattarbete. Såsom av nyssnämnda redogörelse framgår, har den strängt restriktiva avfattningen av förevarande bestämmelse stundom lagt hinder i vägen för medgivande av en eftergift, som eljest varit påkallad. Formuleringen av ifrågakavande stadgande torde jämväl hava föranlett, att vederbörande arbetsgivare i flera fall underlåtit att göra framställning om de eftergifter, som varit av nöden, vilket torde utgöra förklaringen till att icke flera ansökningar inkommit till arbetsrådet. Det synes därför arbetsrådet lämpligt, att det åt rådet lämnade bemyndigandet att beträffande tillverkning av spis- och knäckebröd, som bedrivs på skift, medgiva tillstånd till ökat nattarbete utsträcket att gälla samtliga fall, i vilka en dylik eftergift erfordras för ändamålsenlig drift av tillverkningen. Detta syfte skulle uppnås genom sådan ändring i förevarande punkt av lagen, att ordet »oundgängligen» uteslötes.

På grund av vad sålunda anförts och med hänsyn jämväl därtill, att giltighetstiden för nu gällande lag utlöper med 1923 års utgång och att således redan nästkommande års lagtima riksdag torde få tillfälle att taga ställning till spörsmålet om förnyelse av lagen, eventuellt en mera genomgripande revision av densamma, finner sig arbetsrådet böra hemställa, att lagens bestämmelser om spis- och knäckebrödsfabriker för närvarande icke underkastas annan ändring, än att i lagens 4 § andra stycket ordet »oundgängligen» uteslutes.

I handläggningen av detta ärende hava, förutom undertecknad Ribbing, deltagit herrar Fürst, Nordin, Larson, Almström, Tholin och Sjöberg.

I anledning av vid ärendets handläggning yppad skiljaktig mening bifogas utdrag av det i ärendet förda protokollet.

Stockholm den 13 februari 1922.

På arbetsrådets vägnar:

SIGURD RIBBING.

Lode Wistrand.

Utdrag av protokoll, hållet vid sammanträde med arbetsrådet den 13 februari 1922.

Närvarande: Herrar ordföranden Ribbing, ledamoten Fürst, t. f. ledamöterna Nordin, Larson och Almström, ledamoten Tholin och t. f. ledamoten Sjöberg.

§ 1.

Herr Ribbing föredrog Kungl. Maj:ts remiss till arbetsrådet i anledning av framställning av riksdagens andra lagutskott om erhållande av arbetsrådets yttrande över en av herr Kinmanson i andra kammaren väckt motion, nr 67,

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 9 saml. 2 avd. 15 häft. (Nr 17.) 371 22 3

med förslag till lag om vissa inskränkningar i avseende å tiden för arbetets förläggning i bagerier och konditorier. Härefter beslöts till utskottet avgiva yttrande av det innehåll, registratoret utvisar.

Herrarnas Larson och Almström voro av skiljaktig mening och anförde:

»Undertecknade hava sätillvida en från arbetsrådets flertal avvikande mening, att vi anse, att lagen bör redan nu ändras i den del, att sådant arbete för tillverkning av spis- eller knäckebröd, som bedrivs med regelbunden skiftindelning, bör undantagas från lagens giltighetsområde.

Till stöd härför få vi anföra, att vi icke anse något bärande skäl föreligga för att förläggningen av arbetstiden inom denna industri bör inskränkas i vidare mån än för annat industriellt arbete, för vilket icke gälla särskilda bestämmelser utöver dem, som innefattas i lag om arbetstidens begränsning den 22 juni 1921. Inom denna gren av bageriyrket har den maskinella utrustningen numera nått en sådan utsträckning, att den i detta hänseende måste anses fullt jämställd med vilken annan industri som helst. Den omständigheten, att det här är fråga om en livsmedelsindustri, anse vi icke utgöra något skäl för strängare bestämmelser för arbetets bedrivande, och detta synes icke heller i allmänhet ha varit lagstiftarnas mening, då inom andra industrier tillhörande livsmedelsbranschen några sådana inskränkningar icke finnas. Vi fästa uppmärksamheten på att för så närliggande industrier som exempelvis kexfabrikationen, kvarnindustrien, bryggeriindustrien, margarintillverkningen någon dylik lagstiftning icke existerar.

Givetvis medför en sådan lagstiftning som den här ifrågavarande, att arbetet försvåras och fördyras; det omöjliggöres i stort sett att bedriva arbetet på ett rationellt och därigenom ekonomiskt sätt. Icke minst under nu rådande förhållanden torde det vare ett stort allmänt intresse, att livsmedlen icke onödigtvis fördyras, vilket dock nu är fallet inom spis- och knäckebrödsfabrikationen med gällande lagstiftning.

Det av arbetsrådets flertal anförda skälet mot att nu företaga en ändring av lagen, att så kort tid återstår av dess giltighetstid, kunna vi för vår del icke ansluta oss till, då vi i motsats härtill anse, att det även under den återstående giltighetstiden, som dock enligt motionärens förslag för förändringarnas ikraftträdande omfattar c:a 1 1/2 år, vore av stort värde att få en sådan lagändring genomförd, som syftar till att förbilliga ett så viktigt näringsmedel som brödet.

Därest det — såsom i arbetsrådets beslut anges — befaras, på grund av gällande lagstiftning angående förbud för kvinnors användande till arbete nattetid, att skiftarbetet komme att av arbetsgivaren så fördelas, att den manliga delen av arbetsstyrkan finge arbeta uteslutande på nätterna, torde detta missbruk lämpligen kunna förebyggas genom att arbetsrådet erhöles befogenhet att utfärda nödiga restriktiva bestämmelser i detta hänseende, i stället för att, såsom enligt arbetsrådets beslut föreslås, uppskjuta avgörandet.»

In fidem:

Lode Wistrand.

Bilaga III.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Sedan Riksdagens andra lagutskott genom skrivelse den 26 januari 1922 lämnat undertecknad förening tillfälle avgiva yttrande över en av herr Kinnanson i andra kammaren väckt motion, nr 67, med förslag till lag om vissa inskränkningar i avseende å tiden för arbetets förläggning i bagerier och konditorier, få vi härmed anföra följande.

Den lagstiftning, som bageriyrket i förhållande till övriga yrken genom den 1919 antagna lagen om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete underkastats, måste i sin helhet framstå som en särskilt betungande särslagstiftning, som därjämte i motsats till övriga arbetstidsbestämmelser icke blott reglerar arbetstidens förläggning, utan också innefattar sådana bestämmelser, att i stor utsträckning själva arbetet förbjödes. Denna senare inskränkning måste anses såsom ett det kraftigaste ingrepp såväl på den personliga friheten som yrkesfriheten. Ur ovanstående synpunkt förefaller det ej mer än rättvist, att lagen i sin helhet upphävdes och yrkesutövningen ställdes under samma lagar och betingelser som övriga yrken och industrier. Att yrkets s. a. s. inhemska karaktär icke i och för sig bör utgöra skäl för att lägga detsamma under särskilt hårda lagar, även om detta förhållande underlättar en särslagstiftning, torde även böra framhållas.

Då ett krav på lagens upphävande synes böra anstå tills fråga uppstår om de provisoriska arbetstidslagarnas reglerande i sin helhet, måste med all styrka framhållas, att åtminstone sådana ändringar i bagerilagen omedelbart genomföras att åtminstone de mest betungande olägenheterna i lagen bortelimineras. Ett uppskjutande av ändringarnas genomförande innebär nämligen med hänsyn till den depression, som för närvarande icke minst inom bageriyrket råder, en så uppenbar fara för den yrkesmässiga bageridriften, att densamma allvarligt synes hotad till sin rättmätiga existens.

De ändringsyrkanden, som av motionären framföras, beröra just de bestämmelser i lagen, som äro av den natur, att en fortsatt tillämpning av desamma skulle få för hela yrket synnerligen ogynnsamma följder att döma av de erfarenheter, som under lagens tillämpningstid hitintills utvunnits.

Kravet att bagerierna, vare sig det gäller mjuk- eller spisbrödsbagerierna, skola äga rätt att i likhet med annan industri bedriva arbetet med regelbunden skiftindelning dygnet om är naturligt och rättmätigt ur synpunkten att alla yrken i detta fall böra vara jämställda. Att motionen i detta hänseende endast förordar en lindring i lagens bestämmelser för spisbrödsfabrikerna bör således icke ge anledning till den uppfattningen, att kravet på ett dylikt frigivande även för mjukbrödsfabrikationen skulle av yrkets utöfvare hava frånträtts. Fastmera torde orsaken till att i motionen endast spisbrödsfabrikationen undantagits bero på, att denna fabrikation för närvarande har att i högre grad än mjukbrödsfabrikationen uppvisa ett med vilken annan industri som helst jämförligt driftsätt, särskilt med hänsyn till den maskinella utrustningen. Tar man så i betänkande att ex. kexfabrikerna äro helt undantagna från bagerilagen framstår rättmätigheten att också frigöra spisbrödsbagerierna från densamma.

De av motionären framförda kraven dels på framflyttning av tiden för arbetets början dels på hembageriernas läggande under lagen äro uppburna av så starka skäl, att ett vidare ordande för att framhäva nödvändigheten av deras genomförande är obehöfligt.

Tillsammansantagna innebära de nuvarande bestämmelserna, särskilt för mjukbrödstillverkningen, en verklig fara för yrkesutövningen och med fullt fog kan påstås, att desamma lett till fullständigt olidliga förhållanden för de yrkesmässigt drivna bagerierna. Icke minst ur konsumentsynpunkt är det även av vikt att de av motionären föreslagna ändringarna genomföras. Genom framflyttning av tiden för bageriarbetets början kan färskt bröd tillhandahållas allmänheten å för densammas behov lämplig tid. Därjämte må framhållas att yrkesdriftens utveckling inom mjukbrödstillverkningen med nu gällande lagbestämmelser i hög grad försvåras, vilket i sin tur motverkar erhållandet av en billig och god vara till konsumenternas förfång och hämmar yrkets utveckling. Härtill kommer att gällande lagbestämmelser verka därhän, att yrkesbageriernas drift mer och mer inskränkes till förmån för hembagerierna, vilket nödvändigtvis måste leda till brödets försämring och fördyring. Att allmänheten icke reagerat mot det förhållandet, att den för närvarande icke kan erhålla färskt bröd på tid, som är för dess behov lämpligast, torde icke böra tillmätas någon betydelse med kännedom om vårt folks otroliga tålmod att utan knot underkasta sig snart sagt vilka restriktioner som helst. Att den däremot följer prisbildningen är bekant, men den känner tyvärr icke vilken fördyrande inverkan den för yrket gällande särlagstiftningen medför i detta hänseende.

På ovanstående skäl och i övrigt instämmande i motionärens ändringsyrkanden, vilka icke med hänsyn till de klara motiv som i motionen framförts böra uppskjutas i avvaktan på en eventuellt ifrågasatt reglering av arbetstidslagarna i allmänhet, få vi slutligen äran framhålla, att det måste anses såsom ett berättigat krav, att yrket genom dessa ändringars omedelbara genomförande gives möjlighet att allt fortfarande äga bestånd och erhålla en med andra yrken jämförbar ställning och likstade förutsättningar för yrkets utövande och att icke genom lagstiftarens åtgöranden i förhållande till andra likställda yrken ställas inför utsikten av fullständig undergång, vilket med nu gällande bestämmelser synes bliva ett ofrånkomligt faktum.

Stockholms bageriindustrieförening.

CARL G. SCHRÖDER.

S. Klingspor.

Bilaga IV.

Till Riksdagens Andra lagutskott.

Då andra lagutskottet lämnat undertecknade tillfälle att avgiva yttrande i anledning av hr H. Kinmansons motion med förslag till lag om vissa inskränkningar i avseende på tiden för arbetets förläggning i bagerier och konditorier, anse vi lämpligt att till en början uttala vår allmänna mening beträffande den

undantagslagstiftning, vars svåraste bristfälligheter den ifrågavarande motionen har till syfte att avhjälpa.

Vi erinra då om, att denna lagstiftning i dess helhet tillkommit såsom ett resultat av arbetarnas intensiva socialpolitiska agitation samt utan stöd av den allsidiga utredning, som väl dock bör vara det första villkoret för ett så våldsamt ingrepp i ett gammalt yrkes traditionella grundförutsättning. Det yrkande på en dylik undersökning, som Sveriges Bageriidkareförening på sin tid riktade till regeringen, förklarade fullständigt ohört. Saken hade under den otvetydiga formen av ett imperativt mandat såsom ett ärende av »brädslande beskaffenhet» överlämnats åt den för helt andra uppgifter tillsatta allmänna arbetstidskommittén, i vars för övrigt med egendomliga motsägelser behäftade betänkande frågan, huruvida ett visst nattarbete är av nöden i bageriyrket, avfärdades med några allmänna fraser och såsom den egentliga uppgiften fattades frågan, vad som skulle sättas i stället för det redan dödsdömda nattarbetet. Från vår sida hade påvisats, att inga som helst vägande skäl emot detta kunde anföras vare sig ur synpunkten av bageriarbetarnas — enligt vad en mångsidig statistik utvisade utmärkta hälsotillstånd eller av föredömen från utlandet — där i ojämförligt övervägande grad nattarbete i bagerierna fortfarande var lagligen tillåtet — eller på grund av något missbruk från bageriidkarnas sida vid uttagande av nattarbetet, vilket på frivillighetens väg på ett par årtionden minskats från att omfatta 85 proc. av samtliga bageriarbetarna under större delen av natten till 29 proc. av hela antalet under i medeltal 3,7 timmar pr natt. Men vi påvisade också, att ett visst kvantum nattarbete ur teknisk, näringsekonomisk och arbetsekonomisk synpunkt inom detta yrke vore oundgängligen nödvändigt för att i rätt tid kunna tillhandahålla allmänheten ett väljast, välgräddat, gott bröd till möjligast billiga pris. Dessa sistnämnda, för allmänheten givetvis synnerligen betydelsefulla ekonomiska olägenheter av nattarbetets avskaffande voro ingalunda fördolda för den utredande kommittén, vilken emellertid därvidlag tröstade sig genom en med inga som helst skäl stödd förhoppning, att desamma »ej gärna kunna få någon mera betydande omfattning». Erfarenheten har emellertid redan för länge sedan kunnat styrka vår redan då uttalade farhåga, att dessa olägenheter tvärtom måste komma att få en verkligt »betydande omfattning».

Under passagen genom vederbörande myndigheters utlåtanden visade sig såväl Kungl. Maj:ts lagråd som kommerskollegium åtminstone hava blicken öppen för det orättvisa uti kommitténs förslag att beröva bageriyrket den andra industrier tillkommande rätten att med en kontinuerlig gång ordna arbetet i skift dygnet igenom. Men när saken avgjordes i riksdagen icke blott underkändes emellertid detta medgivande, utan skärptes ytterligare lagens för bageriindustrien ödesdiga innebörd genom att, i detta fall emot både arbetstidskommitténs och socialstyrelsens ståndpunkt, i stället tillåta nattarbetet för en viss kategori inom yrket, de s. k. familjebagerierna, vilkas på grund av förhållandenas makt i alla händelser gynnsamma undantagsställning därigenom erhöi en kolossal favör, till oberäknelig skada för de egentliga yrkesbagerierna med lejd arbetskraft.

Efter gällande bagerilags samt 8-timmarslagens antagande var läget sålunda det, att bageriyrket, som bättre än någon annan industri behöver en omfattande arbetstid och ett visst nattarbete och på intet sätt missbrukat rätten till desamma, med kränkande av likheten inför den allmänna lagen berövades rätten till det sistnämnda, på samma gång det egentliga bageriyrket även inom denna undantagslagstiftning ställdes utom likheten inför lagen i förhållande till en i

betydelse städse växande grupp av tillverkare till avsalu av samma slags produkter.

Följderna hava icke heller dröjt att visa sig i en högst betydande nedgång i omsättningen, särskilt för sådana bageriaffärer, vilka äro av betydelse ur arbetareanställningssynpunkt, en nedgång, som under nuvarande depressionstid hotar att antaga katastrofala former, och i omöjligheten att tillhandahålla allmänheten brödet till ett pris, som kostnader för mjölet och andra råvaror för utomstående kunde synas betinga.

Det har för bageriyrket visat sig vara en livsangelägenhet att i främsta rummet på morgonen kunna tillhandahålla nybakat bröd. Men att fylla denna livsbetingelse för yrket finnes under nuvarande förhållanden ingen som helst möjlighet vare sig för större eller smärre bagerier. Då ungefär tre timmar äro erforderliga från uppslagningen till dess att ett väljäst, välgräddat bröd av de erforderliga typerna är färdigt till försäljning, finnes det naturligen ingen möjlighet att med arbetets början kl. 6 f. m. ha dylikt bröd disponibelt vid butikernas öppnande, utan först ganska långt efteråt. För de större bagerierna, vilka hava sin huvudavsättning genom återförsäljare i olika stadsdelar, tillkommer därjämte den dyrbara distributionen, som ju också tar en avsevärd tid. För att i möjligaste mån motverka detta ödesdiga förhållande, har, såsom motionären också framhåller, arbetet under de första timmarna måst onaturligt forceras, med anlitan av eljest obehörlig arbetskraft m. fl. kostsamma anordningar ävensom extraordinära distributionsåtgärder, vilket ingalunda varit fördelaktigt för kvaliteten på varan, på samma gång densamma därigenom avsevärt fördyrats.

I alla händelser och även med de största ansträngningar har det likväl icke varit möjligt att genom dylika medel ersätta den förlorade tiden, utan gången av det hela har blivit den, att rörelsen allt mera dragit sig ifrån det med lejd arbetskraft drivna — större och mindre bageriidkare omfattande — yrket till de med så utomordentliga privilegier av lagstiftningen utrustade familjebagerierna, vilka ju kunna tillhandahålla färskt bröd huru tidigt som helst. Och man må icke underskatta dessas kvantitativa prestationsförmåga. En brödtillverkning till avsalu är utan större apparater lätt anordnad. Och då man vet, att ett medelstort bageri ofta ej sysselsätter mer än 4 à 8 arbetare, förstår man, vilken avsevärd produktion redan en man med sin hustru och ännu mera en hel familj skall kunna åstadkomma på grundvalen av en oinskränkt rätt i fråga om arbetstidens längd och förläggning, samt vilken lockelse det skall innebära att ägna sig åt en dylik extraordinärt privilegierad hantering inom en för alla andra så klavbunden tillverkning av den oundgängligaste av alla livsförnödenheter. Dylika hembagerier uppväxa allestädes »som svampar ur marken», ofta på grundvalen av en synnerligen »hårdragen» och konstruktiv tolkning av lagens bestämmelser. Allmänheten gynnar, enligt en undantagslös erfarenhet, avgjort de tillverkare, som kunna tillhandahålla densamma färskt morgonbröd. Och skall det fortgå som det börjat, så kommer det ifrågavarande, skenbarligen tämligen oskyldiga undantaget att efter hand resultera i ett omläggande i stor omfattning av bageridriften på grundval av dylika privilegierade familjebagerier, till men icke blott för de arbetsgivare, utan minst lika mycket för de arbetare, vilka ägnat sig åt detta yrke såsom sin livsuppgift.

Det är uppenbarligen för att inom den gällande lagstiftningens allmänna ram i möjligaste mån råda bot för nyssnämnda för yrket ödeläggande missförhållanden, som hr Kinmanson väckt sin ifrågavarande motion.

Att vi på det livligaste förorda densamma till antagande i vad densamma avser ett upphävande av familjebageriernas förutnämnda undantagsställning, lär med tillräcklig tydlighet frångå av vad förut framhållits och torde knappast ytterligare behöva motiveras. Har lagen kommit till, icke för att fördärva ett gammalt, lovligt yrke, utan för att på ett såväl för arbetsgivarna som arbetarna drägligt sätt reglera dess förhållanden, så får naturligtvis icke ett undantag göras från lagen av i sin konsekvens så omfattande och för de egentliga yrkesutövarna så ödesdiger innebörd som det ifrågavarande. Och vi anse oss böra fästa uppmärksamheten på att även med likhet inför bagerilagens föreskrifter hava de ifrågavarande familjebagerierna genom sitt oberoende av alla inskränkningar i arbetstidens längd och av alla distributionsanordningar ett företräde, som mer än väl täcker det krav på tillgodoseende av de små självförsörjarnas intressen, på vilket väl ifrågavarande stadgande är grundat.

Även till hr Kinmansons yrkande på framskjutandet av det egentliga bageri- och konditoriarbetets början från kl. 6 till kl. 4 f. m. få vi obetingat ansluta oss. I vissa av de länder, där nattarbetet i bagerierna är genom normal lagstiftning förbjudet, är just kl. 4 f. m. bestämd för arbetets början. Att den arbetstidskommitté, som utarbetat förslaget till den nuvarande, i alla händelser ju uttryckligen provisoriska lagen, icke varit blind för det tänkbara behovet av dess ändrande redan om »något år», har ju motionären erinrat om. Och om någon ändring skulle vara väl motiverad av erfarenheten, så är det förvisso den härvidlag av motionären föreslagna. För att utan extraordinära utgifter av arbeteekonomiskt eller annat slag kunna få ett väljäst, välgräddat och möjligast billigt bröd i erforderlig omfattning färdigt till försäljning vid tiden för brödbutikernas öppnande, torde det i det närmaste vara tillfyllest, om uppslagningsarbetet får börja kl. 4 f. m. Och om brödet i alla händelser även först något efter kl. 7 hinner distribueras till återförsäljarna, så innebure det i alla händelser en så högst betydande fördel att få arbetets början framskjuten till kl. 4 f. m., att vi på det livligaste vilja tillstyrka denna förändring av lagen. Och om man besinnar den allmänna höjning av bageriföretagen och därmed den allmänna förökning av arbetstillfällen, som härav bleve en följd, förefaller det som om även arbetarna borde vara villiga att för ett sådant ändamål börja sitt arbete ett par timmar tidigare.

Vad slutligen beträffar motionärens yrkande att spisbrödsfabrikerna efter samma regler som den övriga industrien skulle äga rätt att bedriva sitt arbete i 3 skift dygnet runt, så vilja vi till en början erinra om, att ur principiell synpunkt ingen anledning finnes att utesluta något bageriföretag, som kan anse med sin fördel förenligt att därav begagna sig, från denna allmänna rättighet. Och i de myndighetsutlåtanden rörande arbetstidskommitténs förslag, som i det föregående berörts, hävdades också, om vi icke missminna oss, den ifrågavarande rätten utan inskränkning till spisbrödsfabrikerna. Men vi skola gärna vitsorda, att denna angelägenhet ej för närvarande har någon aktuell betydelse för mjukbrödsbagerierna. För spisbrödsfabrikerna däremot är densamma av allra största vikt ur såväl teknisk som ekonomisk synpunkt, och inverkar därigenom avsevärt på en för allmänheten så betydelsefull sak som spis- och knäckebrödspriset. Och då finnes ur ingen annan synpunkt än det rena godtyckets någon som helst anledning att undanhålla dem denna allmänna, bl. a. kexfabrikerna tillkommande industriella rättighet. Att, såsom motionären föreslagit, denna rätt skulle förbehållas verkliga spisbrödsfabriker och icke tillkomma bagerier, vilka utan åtskillnad syssla med

tillverkning av mjukt och hårt bröd, kunna vi också anse riktigt. Däremot bör rätten till kontinuerlig 3-skiftsdrift givetvis icke förmenas en för spis- och knäckebrödstillverkning självständigt inrättad samt med dylik produktion uteslutande sysselsatt fabrik därför, att dess innehavare, utan samband med arbetet i spisbrödsfabriken, även innehar och driver för sitt ändamål särskilt inrättat mjukbrödsbageri. En stor del av vårt lands större, modernt inrättade spisbrödsfabriker drivas av firmor, som tillika innehava mjukbrödsbagerier. Och det skulle naturligen innebära en uppenbar orättvisa, att härvidlag ställa dem i ett sämre läge än övriga spisbrödsfabriker. Tagande för givet, att motionärens tal i motiveringen om »kombinerade bagerier», såsom uppenbarligen avseende uteslutande den förstnämnda blandade typen, icke toges till intäkt för en vantolkning i sistnämnda hänseende, instämna vi på det livligaste även i hans yrkande i fråga om spisbrödsfabrikerna. Dess godkännande av statsmakterna innebär endast ett erkännande av likheten inför lagen på ett område, där inga skäl finnas för någon undantagslagstiftning, en enkel gärd av rättvisa av stor betydelse icke blott för den industri, det gäller, utan för den stora brödkonsumerande allmänheten.

I det vi värdsamt anbefalla vår här gjorda framställning till utskottets och andra vederbörandes välvilliga beaktande, anse vi oss till sist böra betona vikten av att de förändringar, vilka närmast äro nödvändiga i gällande bagerilag, komma till stånd omedelbart och icke uppskjutas till en eventuell allmän reglering av arbetstidslagarna. Ty det svenska bageriyrket har redan lidit så mycket under den undantagslag, det utan bärande objektiva grunder underkastats, att det, därest statsmakterna vilja värna vår lovliga närings hotade tillvaro, i ordets egentliga mening är fara i dröjsmål.

Stockholm i februari 1922.

Sveriges Bageriidkareförening.

RICH. SANDBERG.

Ordförande.

Bilaga V.

Till Riksdagens Andra Lagutskott.

Andra lagutskottet har beredvilligt givit oss tillfälle att taga del av en av hr Kinmanson i andra kammaren väckt motion med förslag till ändring i lagen om förbud mot nattarbete inom bageriyrket. Efter att hava tagit del av berörda motion ha vi äran anföra följande:

Vid urtima riksdagen 1919, då denna lag fastställdes, godkändes med stor majoritet även de motiveringar, som lågo till grund för detta riksdagens beslut. Således ansågs det icke nödvändigt, att arbetet bedrevs på nätterna för att allmänheten skulle kunna förses med bröd, utan kunde detta med lika gott resultat tillverkas om dagen. Att *konsumenterna* ej hade några krav på nattbakat bröd eller ens behov därav visades under den tid, då det på grund av den knappa spannmålstillgången var förbjudet att försälja färskt bröd.

Även sedan normala förhållanden inträtt och lagen under denna tid hunnit göra verkan, har från allmänhetens sida icke några klagomål avhörts däröver, att brödet tillverkas för sent. Givet är, att brödet numera kommer konsumenterna

tillhanda någon timma senare på dagen, än då nattarbetet florerade. Dock är brödet i allmänhet färdigt vid 9-tiden på morgonen, och de som köpa sitt bröd, torde icke ha anspråk att erhålla det tidigare. Det bröd, som allmänheten behöver använda tidigare på dagen, inköpes i regel dagen förut. Då nu motionären yrkar, att tiden för arbetets början skall framflyttas från nu gällande tid kl. 6, med nödiga förarbeten kl. 4 f. m. till resp. kl. 4 och 2 på natten, innebär ju detta, att nattarbetet återigen bleve infört. Det torde då kunna erinras därom, att för de gifta arbetarna är nattarbetet ett fullständigt familjefördärv, ty i likhet med de flesta andra anse sig dessa arbetare ej ha råd att förhyra större bostadslägenhet än ett rum och kök. Under sådana förhållanden måste den övriga familjen vistas i ett trångt kök, enär mannen på dagen måste aptera det enda rummet till sängkammare. Hur ett sådant familjeliv skall gestalta sig, är lätt att förstå.

Då motionären i sin motivering anför, att »bagerilagen endast åsyftar att så *förlägga* arbetstiden för yrket, att nattarbete och söndagsarbete regleras», torde denna motionärens tolkning vara felaktig. Av såväl utskottets motivering som av vad som yttrades i kamrarna under debatten framgår oförtydligt, att det åsyftades *inskränkning* och *förbud*.

Då motionären vill göra gällande, att brödet skulle bli billigare, därest arbetstiden finge taga sin början kl. 2 på natten i stället för nuvarande tid kl. 4, synes det oss, som om ett sådant tillfredsställande resultat av den påyrkade ändringen näppeligen kunde förväntas. Först och främst gäller det ju ingen *utökning* av arbetstiden, utan endast en framflyttning av densamma till annan tid, och ha vi ej erfarenhet av ett sådant tillmötesgående från bageridkarnas sida mot den brödkonsumerande allmänheten. Under den ägt tid lagen ägt bestånd, alltså f. o. m. 1920, ha väsentliga prisfall ägt rum på samtliga råvaror, varav bröd tillverkas, men någon nämnvärd sänkning av brödpriserna har likväl ej vidtagits, vadan den av motionären föreslagna ändringen knappast skulle av bageriidkarna godtagas såsom skäl för en sänkning av brödpriserna.

Motionären anför vidare, att på grund av den knappa arbetstid, som enligt lagen är tillmätt på morgnarna, arbetet de första timmarna bedrives under en oerhörd forcering och att det därefter går i något lugnare tempo. Den effektiva arbetstiden skulle alltså i genomsnitt icke uppgå till mer än cirka 6 och 7 timmar pr dag.

Arbetets natur och önskan att få brödet färdigt så tidigt som möjligt, fordrar, att det under de första timmarna arbetas med en rasande fart. Att det då under de återstående arbetstimmarna på dagen arbetas i något lugnare tempo, är väl ej mer än rätt och billigt, ty om samma våldsamma takt skulle tillämpas hela dagen, stode arbetarna ej ut därmed, då därjämte arbetslokalerna alltid ha en synnerligen hög temperatur. Att därtill påstå, att arbetsstyrkan måste utökas med ända till 50 %, torde icke vara med verkliga förhållandet överensstämmande, ty i så fall skulle detta ha medfört någon minskning av arbetslösheten inom yrket, men detta har ingalunda varit fallet. Tvärtom har de arbetslösas antal ökats undan för undan, och för närvarande är arbetslösheten större än någonsin förr.

I detta sammanhang bör påpekas, att den påtalade forceringen av arbetet viss tid på dagen har sin tillämpning endast i Stockholm. På andra platser i landet användas helt andra brödtyper, vilka icke kräva en dylik forcering.

Vad det gäller yrkandet på införande av kontinuerlig drift vid fabriker, där endast spisbröd tillverkas, må erinras därom, att då motionären framhåller, »att

ett sådant utnyttjande av maskinell kraft och bränsle med den nu tillåtna arbetstiden ej låter sig göra», skall väl därmed förstås, det spisbrödsfabrikerna ej medhinnna att tillverka allt det bröd, som allmänheten behöver. I så fall kan meddelas, att under det sist tilländalupna halvåret har i hela landet arbetsstyrkan vid spisbrödsfabrikerna genom avskedanden minskats med omkring 40 à 50 % av arbetareantalet, huvudsakligast kvinnor, på grund av att fabrikerna ligga inne med stora lager av färdigt bröd. Vid en del av dessa fabriker pågår tillverkningen med sålunda reducerat arbetareantal endast 3 à 4 dagar i veckan. Vid ett stort antal andra spisbrödsfabriker åter har tillverkningen sedan en längre tid tillbaka varit helt och hållet nedlagd på grund av fabrikernas innehav av stora lager. Sålunda ha exempelvis fabrikerna i Oskarshamn, Säter, Uppsala (3 st.), Kopparberg och Smedjebacken t. v. helt upphört med sin tillverkning, och samtliga dessa arbetare erhålla f. n. arbetslöshetsunderstöd från vår organisation. En omläggning av arbetstiden vid spisbrödsfabrikerna i enlighet med motionärens förslag skulle, enligt vår bestämda uppfattning, icke medföra någonting annat än att de arbetslösas antal betydligt ökades.

Emellertid har motionären även hemställt om en annan förändring, nämligen i § 1, därvid han yrkar, att bestämmelsen: »vad sålunda stadgats äger dock icke tillämpning å rörelse, som bedrivs utan biträde av annan än make och hemmavarande barn», borde utgå ur lagen. Den härövan omnämnda rusningen under arbetsdagens första timmar är just i huvudsak beroende på att den lagbestämmelse, som nu är gällande, icke tillämpas på *alla* detta yrkes utövare. Erfarenheten har nämligen visat, att just denna bestämmelse givit upphov till en hel mängd s. k. »familjebagerier», vilka i skydd av lagbestämmelsen bedriva sin tillverkning hela natten och ganska tidigt på morgonen leverera sina varor till återförsäljare. Det blir sålunda en ojämn och illojal konkurrens på detta område till förfång för de firmor, som måste anlita lejd arbetskraft. Givet är, att dessa sistnämnda söka göra allt för att åtminstone delvis vara lika tidigt färdiga med sin tillverkning, och resultatet blir en oerhörd forcering för arbetarna i de bagerier, som falla under lagens bestämmelser.

Vi äro sålunda ense med motionären däri, att lagens stadganden och tillämpning bör vara lika för alla yrkesutövare inom ett och samma område.

I anledning av vad sålunda anförts få vi värdsamt hemställa, att andra lagutskottet ville yrka avslag på hr Kinmansons motion i vad den gäller ändring av arbetstidens förläggning.

Skulle däremot utskottet anse sig kunna förorda, att § 1 fick den ändring, som av motionären föreslås, synes det oss vara till enbart fördel för alla parter, såväl allmänheten som arbetsgivarna och arbetarna.

Stockholm den 11 febr. 1922.

För Sv. Livsmedelsarbetareförbundet.

D. G. LAGERGREN.